

DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-84-23>

УДК (UDC): 378.147.091.322:82-96:908

О. В. ЧУЄШКОВА, канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук
e-mail: chueshkova@ukr.net ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7995-6608>
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

**РОБОТА З НАУКОВИМИ ТЕКСТАМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
МОВНОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬО-
ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНА РОБОТА» (НА
МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ ЖУРНАЛУ «КРАЄЗНАВСТВО»)**

У статті обґрунтовано важливість аналізу наукових фахових текстів на заняттях з мовних дисциплін для здобувачів освітньо-професійної програми «Краєзнавчо-туристична робота». Наголошено на тому, що така діяльність дозволить поглибити уявлення студентства про наукову мову й науковий стиль загалом, прищепити навички редагування текстів, сформувати здатність критично оцінювати наукову продукцію щодо дотримання норм літературної мови. Зазначено, що сучасні наукові праці часто містять порушення мовних норм, унаслідок чого започатковано окремий напрям досліджень – «помилкознавство», або «девіатологія», який містить теоретичний і прикладний аспекти. Теоретичний аспект пов'язаний із тлумаченням поняття «помилка», прикладний аспект полягає у виявленні й виправленні помилок, а також наданні рекомендацій для запобігання цим явищам. У статті зосереджено увагу на другому аспекті. Дослідження проведено на матеріалі наукових публікацій журналу «Краєзнавство», які здобувачі можуть використовувати як джерело інформації під час опанування багатьох нормативних та вибіркових дисциплін. Запропоновано класифікацію найпоширеніших помилок, виокремлених шляхом суцільної вибірки, наведено ілюстративний матеріал, правильні варіанти, а також обґрунтування нормативного написання.

Зазначено, що в проаналізованих статтях найбільше виявлено порушень милозвучності, зокрема чергування прийменників У, В і початкових У-, В-, а також пунктуаційної мовної норми. Доволі поширеними є також граматичні та лексичні помилки, орфографічні представлені меншою мірою і стосуються переважно тих змін, які відбулися в українському правописі. Зроблено висновок, що більшість порушень мовних норм здобувачі освітньо-професійної програми «Краєзнавчо-туристична робота» здатні виявити й запропонувати обґрунтовані правки, оскільки опрацювання багатьох тем дисциплін «Українська мова (за професійним спрямуванням)» та «Красномовство у професійній діяльності історика-екскурсовода» передбачають роботу студентства зі словниками, посібниками з культури мови, довідковою літературою, українським правописом.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: науковий текст, мовна норма, порушення милозвучності, орфографічні помилки, лексичні помилки, граматичні помилки, пунктуаційні помилки.

Як цитувати: Чуєшкова О. В. Робота з науковими текстами як засіб формування мовнокомунікативної компетентності здобувачів освітньо-професійної програми «Краєзнавчо-туристична робота» (на матеріалі статей журналу «Краєзнавство»). *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2025. Вип. 84. С. 271-281. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-84-23>

In cites: Chuieshkova O. V. (2025). Working with scientific texts as a means of developing the linguistic and communicative competence in students of the educational and professional program «Local history and tourism work» (based on articles from the journal «Local history»). *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (84), 271-281. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-84-23> (in Ukrainian)

Вступ

Протягом усього періоду навчання здобувачі освітньо-професійної програми (далі ОПП) «Краєзнавчо-туристична робота» створюють тексти наукового стилю різного рівня складності (реферати, тези, статті, курсові та бакалаврські роботи тощо), готують наукові доповіді, беруть участь у дискусіях, і завданням викладачів мовних дисциплін є виховати мовне чуття в цій царині. Науковий стиль розуміємо як функціональний різновид літературної мови, що обслуговує різні галузі науки, виробництва, освіти та реалізується в спеціалізованих текстах різних жанрів [11, с.12]. Під час вивчення закономірностей побудови наукового тексту на фонетичному, лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях використовують також терміни «мова науки», «мова наукового стилю викладу», «наукова (спеціальна) мова» [11, с.10].

Опанування наукової української мови є важливою передумовою підготовки досконалого наукового тексту, проте маємо констатувати, що сучасні наукові праці часто містять порушення мовних норм. Започатковано навіть окремий напрям досліджень – «лінгвістика помилок», або «помилкознавство», «девіатологія» [20, с. 100]. Згодні з О. Черемською в тому, що вмотивоване використання засобів вираження особливо характерне для наукового стилю, якому притаманний більш суворий добір мовних одиниць, стилістичних засобів [17, с. 149].

З-поміж дослідників наукової мови називаємо Н. Бабич, Ф. Бацевича, Д. Гринчишина, Л. Кравець, А. Коваль, Л. Мацько, Г. Онуфрієнко, М. Пентилук, О. Пономарева, А. Сербенську, О. Семеног, Є. Чак тощо. У попередніх авторських публікаціях було окреслено деякі проблеми у формуванні мовленнєвої культури й мовнокомунікативної компетентності, зокрема й здобувачів аналізованої ОПП.

Погоджуємося з Є. Дмитренко, яка в публікаціях дотичної тематики умовно виділяє теоретичний і прикладний аспекти. Теоретичний аспект пов'язаний із тлумаченням понять «помилка», «порушення мовних норм», «мовні недоліки», «анорматив», «мовленнєва девіація» тощо. Прикладний аспект – це

виявлення й виправлення помилок, а також надання рекомендацій для запобігання цим явищам [6, с. 33]. Акцентуємо, що кожна рекомендація повинна ґрунтуватися на авторитетних джерелах: правописі, словниках, посібниках з культури мови.

Метою цієї розвідки є мовний аналіз наукового журналу «Краєзнавство», у якому публікують не тільки статті, а й рецензії на наукові роботи, хроніку краєзнавчого руху. З огляду на його проблематику (історичні науки, зокрема регіональна історія України, мікроісторія, локальна історія; музеєзнавство, пам'яткознавство) матеріали цього часопису можуть бути корисними здобувачам ОПП «Краєзнавчо-туристична робота» як джерело інформації під час опанування багатьох нормативних та вибіркових дисциплін, як-от: «Історичне та туристичне краєзнавство», «Організація туристично-екскурсійної діяльності», «Історія Слобідської України», «Історія туризму», «Основи етнографії України», «Туристичне краєзнавство», «Архівознавство та музейна справа в Україні», «Нормативно-правове регулювання туристичної діяльності», «Охорона та збереження історико-культурної спадщини в Україні та світі», «Сучасні різновиди туризму». Журнал може стати в пригоді також під час проходження двох практик: навчальної краєзнавчо-етнографічної, краєзнавчо-туристичної виробничої.

На заняттях з мовних дисциплін («Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Красномовство у професійній діяльності історика-екскурсовода») здобувачам, зокрема, пропонується під час роботи з текстами наукових статей знайти порушення мовних норм. Така діяльність має важливе значення, адже, крім набуття практичних навичок написання й редагування фахових текстів, студенти й студентки вчать критично ставитися до друкованого слова (для багатьох з них стало відкриттям, що наукова стаття в журналі такого рівня може містити помилки), не наслідувати огріхи авторів та авторок, усвідомлювати, що лавиноподібний розвиток науки може спричинити певні проблеми в цій сфері.

Об'єкти та методи дослідження

У роботі застосовані такі методи: описовий, синхронного аналізу, метод систематизації та пояснення, кількісного й компонентного аналізу. Матеріалом для дослідження послужили мовленнєві девіації, виокремлені шляхом суцільної

вибірки з наукових публікацій, розміщених у першому випуску журналу «Красзнавство» за 2024 рік [8]. З етичних міркувань ілюстративний матеріал подаємо, не вказуючи авторів / авторок.

Результати та обговорення

Пропонуємо класифікацію найпоширеніших помилок: наводимо приклади порушень норми, правильні варіанти, а також обґрунтування нормативного написання.

• Порушення милозвучності

1. *Спершу потрібно зібрати усіх партнерів-учасників з метою обговорення такої ідеї; Останнім часом з'явилась значна кількість публікацій, в яких обговорюються проблеми інновацій у туризмі <...>; В статті розглянуто інноваційні форми екскурсійної діяльності <...>; Підготовка фахівців з музеєзнавства, пам'яткознавства у незалежній Україні* (тут і далі курсивом виділяємо ілюстративний матеріал, жирним шрифтом виділяємо аномативи – О. Ч.). У цих та багатьох інших прикладах (загалом більше 50 контекстів) фіксуємо недотримання правил милозвучності, зокрема чергування прийменників У, В і початкових У-, В- [див. 15, с. 25 – 28].

2. *У зв'язку із відчутними змінами в політичному та духовному житті держави <...>; Однією із важливих змін у вітчизняній музейній галузі стало формування музеєзнавчих освітніх і наукових центрів <...>; Поряд із іншими емігрантами УНР увійшов до «Товариства ім. Лесі Українки <...>; Більше того, за припущенням О. Рогового – Почесного красназнавця України, із опису педагога І. Сбитнева можна реконструювати <...>. У наведених прикладах також порушено правило милозвучності: замість прийменника З неправомірно вжито його варіант ІЗ* [див. 15, с. 29 – 31].

3. *<...> службовці і агенти колишньої поліції окремого корпусу жандармів і охоронних відділів <...>; <...> Вітовт розпочав зміцнення центрального уряду і обмеження влади удільних князів. Ще однією обов'язковою вимогою правила милозвучності, проігнорованого в*

наведених фрагментах, є чергування сполучників І, Й [див. 15, с. 28 – 29]. Обговоренню наведених та інших випадків достатньо часу присвячено в курсі «Красномовство у професійній діяльності історика-екскурсовода» під час опрацювання теми «Техніка мовлення оратора»: здобувачі знають основні закони української милозвучності й використовують їх у власній мовленнєвій діяльності.

• Орфографічні помилки

1. *Щоб стати віртуальним туристом, достатньо завантажити з Інтернету невелику програму. У цьому реченні слово інтернет слід писати з малої літери, оскільки назви сайтів, мереж, пошукових систем тощо без родового слова пишемо з малої букви (твіттер, гугл)* [15, с. 86]. Наголошує на розрізненні цих понять і Т. Коць, пропонуючи диференціювати Інтернет як назву мережі, яку треба писати з великої букви, та інтернет як тип зв'язку між мережами – відповідно писати з малої літери [7, с. 204 – 205].

2. *Однією з причин цього стало й те, що співробітник поліцейського постерунку <...> особисто приїздив до священика <...>. Слово священик із 2019 року пишемо з подвоєнням* [див. 12; 15, с. 35].

3. *Очолив ВАПЦ Полікарп (Сікорський) <...> віце-директор департаменту загальних справ уряду УНР; Аналогічні проекти GPS-туризму вже знайшли застосування в Монтгомері (штат Алабама), де компанія IntelliTours LLC пропонує всім охочим тури з аудіо-коментарями місцями громадянської війни. В обох наведених реченнях виділені слова пишемо разом. Лексема віцедиректор зазнала змін у написанні згідно з новою редакцією правопису* [див. 15, с. 49], написання разом слів з компонентом аудіо-теж підтверджено правописом [див. 15, с.

48], а також засвідчено словниками, виданими й до 2019 р. [див. 12, 13, 14]. Звертаємо увагу на слово *проекти* в другому реченні, написання якого змінилося після 2019 року, правильно *проекти* [див. 12; 15, с. 157]. Помилкове написання фіксуємо ще в кількох прикладах: *В Уланові <...> його увагу, безумовно, привернули збудована у 1777 р. за проектом І. Григоровича-Барського Вознесенська церква <...>; Інвесторикладають кошти в стійкі проекти <...>*.

4. <...> повинен буде взяти **на прокат** трубку аудіогіду <...>; <...> на той час це було **промислово-розвинене місто**; <...> особи, що їх визнано встановленим порядком за **душевно-хворих** <...>. Приклади ненормативного написання прислівників та складних прикметників є поодинокими: словосполучення *промислово розвинений* пишемо окремо [див. 5; 12; 15, с. 57], натомість слово *душевнохворий* – разом [див. 5; 12; 13; 14; 15, с. 56]; разом пишемо й прислівник *напрокат* [див. 5; 12; 13; 14; 15, с. 60].

5. *Музейна педагогіка, новітні інтерактивні технології, діджиталізація* <...>. Іншомовне слово *діджиталізація* підпадає під т.зв. правило «дев'ятки», відтак пишемо *диджиталізація* [див. 5; 12; 15, с. 160].

6. В. Абрамов, М. Тонкошур виділяють декілька основних класифікаційних ознак інновацій у туризмі, таких як:

1. **зародження** ідеї (попит потенційних туристів, нові технічні відкриття);

2. **форма** інновації (турпродукт, туристичні послуги); <...>.

У наведеному прикладі порушено загальновідоме правило написання з великої літери після крапки.

Аналіз засвідчив незначні порушення орфографічної мовної норми. Важливим вважаємо не лише вміння здобувачів побачити їх і не припускати у власних текстах, а й сформувати навички роботи з джерелами, які містять нормативне написання. Наголошуємо на тому, що самостійна робота здобувачів під час опанування дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» містить тему «Правописний практикум», але охопити всі випадки ненормативного

написання вкрай складно, адже для опрацювання запропоновано переважно питання, пов'язані зі змінами, що відбулися в українському правописі.

• Пунктуаційні помилки

1. Однак, історія формування та розбудови спеціальності у системі вищої освіти <...>; Однак, регіональні аспекти розвитку неоунії вивчав тільки О. Федчук ; Однак, М. Тиравський не довго вчителював у гімназії <...>; Однак, у 1915 р. повернувся у Вінницю, де був обраний членом правління Подільської кредитної спілки; Проте, порозумітися з місцевими селянами цей місіонер не зміг <...>; Проте, у жодному документі тієї доби про неї не згадується. В українській мові лексеми *проте* й *однак* вживають і як протиставні сполучники, і як вставні слова. На практиці їх часто сплутують, що й призводить до неправильного використання коми. У всіх наведених прикладах (загалом фіксуємо 13 таких речень, і це найпоширеніший випадок порушення пунктуаційної мовної норми) ужито сполучники, після яких коми не ставимо, якщо вони стоять на початку речення [див. 4, с. 191 – 192].

2. Така «реєміграція» у значенні «повторна еміграція» активізувалася, насамперед, до Чехословаччини; <...> який зацікавив поета, насамперед, своєю старою фортецею на урвистому березі Смотрича <...>; Насамперед, Микола Олексійович вирішив покинути Тарнов <...>. Прислівник *насамперед* не є вставним словом, тому в усіх наведених прикладах його не слід відокремлювати комами [див. 4, с. 190 – 191]. Не належать до вставних слів також прислівники *водночас*, *здебільшого*, напр.: *Водночас, у це село почали їздити єпархіальні та окружні місіонери <...>; Водночас, він просив у консисторії позичити на два роки хоча б 500 злотих <...>; <...> в далекій перспективі, здебільшого, вже не будуть пожинати результати свого вибору.*

3. Ще однією проблемою зі вставними конструкціями є ігнорування розділових знаків, напр.: *З іншого боку, Головний Отаман С. Петлюра наділив тодішнього міністра фінансів УНР Х. Барановського особливими повноваженнями* [див. 15, с. 210 – 212].

4. *Квест-екскурсія поєднує в*

собі ознаки і екскурсії і квесту <...>. У цьому реченні пропущена кома між однорідними членами речення. У прикладі *Надалі на тривалий час ця проблематика з втратою поточної політичної актуальності зникла з дослідницького поля радянських вчених, і повернулася лише за доби перебудови* також наявні однорідні присудки, проте тут кома є зайвою, адже вони поєднані за допомогою одиничного сполучника [див. 15, с. 205].

5. *Не викликає сумніву, що вивчаючи отримані від В. Коваля об'єктивні матеріали, М. Литвицький намагався вплинути на розв'язання цих ганебних справ.* У цьому прикладі спостерігаємо відсутність коми перед дієприслівниковим зворотом [див. 15, с. 217].

6. *Новий 1921 рік не приніс М. Литвицькому гарних подарунків і він швидко усвідомив <...>.* Наведене речення є складносурядним, на межі його частин має стояти кома [див. 15, с. 221].

7. *Враховуючи більш, як 350-літнє перебування регіону в складі Польщі <...>.* Згідно з правилами української пунктуації перед *як*, *ніж* у зворотах (*не*) *більше* (*більш*) *ніж* (*як*), (*не*) *менше* (*менш*) *ніж* (*як*), (*не*) *раніше* (*раніш*) *ніж* (*як*), (*не*) *довше* *ніж* (*як*) і т. ін. коми не ставимо [див. 15, с. 214].

Акцентування цих та подібних порушень пунктуаційної мовної норми є украй важливим, оскільки ґрунтовне опрацювання пунктуації робочою програмою дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» не передбачено, ідеться передусім про актуалізацію знань, набутих у школі.

• Граматичні помилки

1. *Далі шлях Т. Шевченка проліг до неіснуючого тепер поселення Босий Брід <...>; Його цікавили руїни колишніх фортифікаційних споруд, існуючі маєтки <...>; Треба відзначити, що узагальнюючого дослідження з цієї проблеми в українській науці не існує; <...> працюючі приватні крамарі або колишні; діючі службовці релігійних культів або колишні <...>; <...>якщо вони перебувають разом з працюючим урядовцем; <...> за спогадами сучасників, існуючі там кооперативні установи <...>; Католицький священнослужитель*

сподівався, що їм все ж вдасться знайти в громаді більше співчуваючих унії осіб <...>. У наведених прикладах (загалом зафіксовано більше 15 слововживань) використано активні дієприкметники теперішнього часу із суфіксами -уч- (-юч-), -ач- (-яч-), не властиві українській мові. Існують різні варіанти заміни таких аномативів залежно від контексту: *поселення, що вже не існує; наявні маєтки; узагальнюювальне дослідження; крамарі, що працюють; активні службовці релігійних культів* тощо [див. 3, с. 147 – 149; 18, с. 44 – 45].

2. *Повертаючись із тодішньої адміністративної столиці Поділля, маршрут Великого Кобзаря проліг через населені пункти колишнього Літинського повіту <...>; В результаті аналізу ринку щодо квест-екскурсій, показано їх економічну ефективність, порівнюючи зі стандартними екскурсіями.* У цих реченнях фіксуємо ненормативне використання дієприслівникових зворотів. З першого прикладу робимо висновок, що з адміністративної столиці повертався маршрут, адже в таких реченнях має бути тільки один діяч, якого стосуються дві дії: основна, виражена дієсловом-присудком, і додаткова, виражена дієприслівником. виправити це речення можна, якщо прибрати зворот або замінити діяча: *Повертаючись із тодішньої адміністративної столиці Поділля, Великий Кобзар проїжджав через населені пункти колишнього Літинського повіту або Коли Великий Кобзар повертався із тодішньої адміністративної столиці Поділля, його маршрут проліг через населені пункти колишнього Літинського повіту.* У другому прикладі дієприслівниковий зворот стосується пасивної конструкції, що також є порушенням норми. Зредагувати це речення можна так: *Аналіз ринку квест-екскурсій дозволив продемонструвати їхню економічну ефективність порівняно зі стандартними екскурсіями або Аналіз ринку щодо квест-екскурсій дозволив продемонструвати їхню більшу економічну ефективність, якщо порівнювати зі стандартними екскурсіями* [див. 18, с. 45].

3. *За час її функціонування (2008–2021 рр.) здобувачами успішно захищено 7 дисертацій за вказаною спеціальністю <...>; Авторами*

запропоновано класифікацію квест-екскурсій за змістом <...>. Наведені конструкції є помилковими, адже містять виконавця дії у формі іменника в орудному відмінку. Дієслівні форми на -но, -то, широко використовувані в науковому стилі, становлять національну специфіку української мови, проте вживати їх можна тільки в реченнях, де не зазначено діяча. Отже, в обох реченнях слід або прибрати іменники **здобувачами й авторами**, або замінити пасивні конструкції на активні: **здобувачі успішно захистили; автори запропонували** [див. 3, с. 536 – 537].

4. Ухвалена 10 липня 1934 року постанова ЦВК СРСР передбачала утворення центрального органу державного управління **по боротьбі зі злочинністю та підтримки громадського порядку** <...> ; <...> конкретні акції, здійснені співробітниками НКВС **по фабрикації кримінальних справ** <...>. В обох наведених фрагментах фіксуємо помилку у вживанні прийменника ПО: у першому реченні можна використати безприйменникову конструкцію (управління боротьби зі злочинністю); у другому – прийменник **щодо** [див. 2, с. 203 – 209; 18, с. 45 – 48].

5. Загалом, **згідно урядової статистики**, на 1938 р. неоунійна парафія у М'ятині **вважалася однією з найбільших на Волині** <...>; **Згідно програмних документів**, основним завданням товариства було <...>; <...> друге богослужіння для новоявлених місцевих уніатів, **згідно документів**, цей же священник **провів лише у грудні 1931 р.** <...>; Як відомо, **згідно постанови наради**, В. Коваль **виїхав у Берлін для виконання дорученого завдання** <...>; **Згідно досліджень** сучасних українських істориків, князь Федір залишився вірним присязі угорському королю <...>. Наведені приклади ілюструють доволі поширену помилку – використання конструкції «згідно + іменник в родовому відмінку». Проте цей прийменник вживається на означення відповідності до чого-небудь тільки в поєднанні з прийменником **З** та іменником або займенником в орудному відмінку [див. 13, 14]. Абсолютними синонімами цього прийменника виступають **відповідно до і за**. Тому в наведених фрагментах доречними будуть такі

виправлення: **згідно з урядовою статистикою, відповідно до урядової статистики, за урядовою статистикою; згідно з програмними документами, відповідно до програмних документів, за програмними документами тощо.**

6. **Значна частина науковців вважають її фальсифікатом; Низка істориків заперечують** прихід у край разом з князем 40 тис. осіб; **Більшість діячів** цієї установи **співпрацювали** з ним у керівних органах кооперативних центрів <...>. У наведених прикладах порушено одне з правил координації підмета з присудком, згідно з яким «підмети зі словами **низка, частина, більшість, меншість, багато, чимало, кілька, декілька, трохи** (кількісними іменниками та неозначено-кількісними числівниками) вимагають від присудка форми однини» [18, с. 51].

7. <...> **тим зумів запобігти великих руйнувань** <...>; <...> **навчитися старовинним танцям, традиційним бальним іграм чи світському етикету**. Ці приклади ілюструють складні випадки керування. Згідно із словникарськими працями [див. 13, 14] дієслово **запобігати** узгоджується з іменником у формі давального відмінка, отже, **запобігти великим руйнуванням**; дієслово **навчати** – з іменником у формі родового відмінка, тому **навчитися старовинних танців**.

Акцентуємо, що опрацюванню граматичних мовленнєвих огріхів присвячено достатньо часу в курсі «Українська мова (за професійним спрямуванням)», тому здобувачі здатні побачити такі помилки, запропонувати правильну граматичну форму й обґрунтувати свій вибір, спираючись на авторитетні джерела.

• Лексичні помилки

1. При виборі місць, сценаріїв, завдань та етапів квест-екскурсій, дослідники керується **наступними принципами та етапами** <...>; Розробляючи маршрути для кількох команд, слід враховувати **наступне** <...>; З цього приводу газета «Діло» повідомляла **наступне** <...>. Згідно з тлумачними словниками прикметник **наступний** має значення «який настає слідом за ким-, чим-небудь; найближчий у часі після когось, чогось» [14]. Отже, у наведених прикладах фіксуємо порушення лексичної мовної

норми: замість наведеного прикметника варто вжити займенник *такий*: *такі принципи, врахувати таке, повідомляла таке*.

2. Численні **невірні** відомості про колишній соціальний та професійний статус людей <...>. Прикметник **невірний** не може сполучатися з іменником **відомість**, оскільки має значення «непостійний, нетвердий у поглядах, стосунках з ким-небудь; який порушує вірність; зрадливий» [14]. У наведеному прикладі можна використати лексеми **неправильні, помилкові, недостовірні, хибні, неточні, неперевірені, сумнівні**.

3. Загальна кількість усіх **навернених** у неоунію **складала** 16444 осіб; <...> **Українську автокефальну православну церкву (УАПЦ) на базі Православної церкви в Польщі, 70% якої складала українці; Перші випуски студентів <...> складала 160 інженерів <...>; Найбільшу групу складала торговці та посередники <...>; За наявними відомостями в УСРР служителі релігійних культів складала 9,7% (1927) та 8,1% (1929) без членів родини <...>**. Скласти можна доповідь, рівняння, уявлення, проте в усіх наведених фрагментах ідеться про значення «давати в сукупності», отже, слід вжити слово **становити** [див. 10, 16].

4. Її специфіка **полягала** в тому, що **знаходилася** на околиці міста <...>; Причинами встановлення суворіших правил стало те, що у ЧСР **вже знаходилась** численна українська і велика російська еміграція; <...> тут же **знаходилася** й майже вся парафіяльна земля; <...> де **теж знаходилася** пошта <...>. Дієслово **знаходиться** має значення «бувати виявленим у результаті розшуків; відшукуватися (про кого- або що-небудь загублене, втрачене, зникле)» [13]. У наведених прикладах слід використати дієслово **перебувати** (якщо йдеться про людей), **міститися, розташовуватися, лежати, зберігатися** тощо: **розташовані на околиці міста; у ЧСР вже перебувала еміграція** [див. 1, 9].

5. У нагоді **стала** зустріч із колишнім міністром внутрішніх справ УНРО. **Саліковським** <...>. У цьому фрагменті фіксуємо сплутування паронімів **нагода й пригода**. Згідно з тлумачним словником **нагода** – це «зручні для

здійснення чого-небудь обставини, підходящий для чого-небудь момент» [13], натомість **стала** сполука зі стрижневим словом **пригода** *бути (бувати, ставати, стати) у пригоді* має такі значення: а) приходити на допомогу в скрутну хвилину; б) взагалі допомагати кому-небудь; в) бути потрібним [13]. Отже, з **нагоди свята**, але **зустріч стала у пригоді** [див. також 1, 9].

6. <...> **переважна більшість** командного складу Українського війська <...>; Відомо, що М. Литвицький і **переважна більшість** кооператорів-емігрантів підтримувала політичний курс С. Петлюри <...>. У наведених фрагментах наявне явище плеоназму – надлишковості лексичних засобів: прикметник **переважна** зайвий, адже **більшість** і так завжди переважає. Отже, слід використати лексему **більшість** або словосполучення **переважна кількість**.

7. <...> **інновації в технології розробки та проведення екскурсій**; Вказано на важливість для розвитку спеціальності **розробки стандартів вищої освіти <...>; QR-код також можна використовувати і в розробці квест-екскурсій <...>**. До інноваційної діяльності також відносяться дослідження та **розробки**, які пов'язані безпосередньо з **розробкою** конкретної інновації. В українській мові прийнято розмежовувати дію, подію і наслідок, напр.: **вибирання, вибрання, вибір; змінювання, змінення, зміна; сполучання, сполучення, сполука** тощо [див. 3, с. 93 – 97]. У наведених реченнях (загалом зафіксовано 10 контекстів) ідеться про процес, отже, слід використати іменник **розроблення** або **розроблення**, оскільки українські віддієслівні іменники зберігають розмежування за видовою ознакою.

8. Охарактеризовано організаційні форми підготовки фахівців з **даної спеціальності <...>; <...> предмети, найбільш характерні для даного індивіда; Мета даної статті <...>; <...> QR-код в даному випадку був би найпростішим способом її отримання**. Лексема **даний** фіксується українськими словниками [13, 14] і як дієприкметник, і як прикметник. Проте використовувати її в ролі прикметника автори посібників з культури мовлення не радять, пропонуючи займенники *такий, цей* [див. 4, с.117– 118; 16].

Усі наведені порушення лексичної мовної норми здобувачі опрацьовують, редагуючи тексти, працюючи зі словниками

та довідниками, відтак спроможні побачити такі огріхи в наукових публікаціях і запропонувати обґрунтовані правки.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки. У проаналізованих статтях наукового журналу «Краєзнавство» найбільше було виявлено порушень милозвучності, зокрема чергування прийменників У, В і початкових У-, В-, а також пунктуаційної мовної норми. Доволі поширеними є також граматичні та лексичні помилки, орфографічні представлені меншою мірою і стосуються переважно тих змін, які відбулися в українському правописі. Акцентуємо, що більшість випадків порушень мовних норм здобувачі ОПП «Краєзнавчо-туристична

робота» здатні ідентифікувати й запропонувати обґрунтовані правки, оскільки опрацювання багатьох тем зазначених вище дисциплін обов'язково передбачає роботу студентства зі словниками, довідковою літературою, українським правописом. Переконані, що робота з науковими текстами дозволить поглибити уявлення студентства про наукову мову й науковий стиль, прищепити навички мовностилістичного аналізу та редагування текстів, сформувані здатність критично оцінювати наукову продукцію щодо дотримання норм літературної мови.

Конфлікт інтересів

Авторка заявляє, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, авторка повністю дотримувалася етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Антоненко-Давидович, Б. Як ми говоримо. URL: <http://yak-my-hovorymo.wikidot.com/> (дата звернення: 10.03.2025).
2. Волкотруб, Г. Практична стилістика української мови: навч. посіб. Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. 256 с.
3. Гінзбург, М. Д., Требульова, І. О., Левіна, С. Д., Корніловська, І. М. Українська ділова і фахова мова: практичний посібник на щодень. Київ: «Інкос»; Центр навчальної літератури, 2019. 672 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Hinzburh_Mykhailo/Ukrainska_dilova_i_fakhova_mova_praktychnyi_posibnyk_na_schoden/
4. Городенська, К. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ: КММ, 2019. 208 с. URL: <http://www.komm.ltd.ua/images/Gorodenska.pdf>
5. Горох. Онлайн-бібліотека. URL: <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 15.03.2025).
6. Дмитренко, Є. Випадки порушення мовних норм у текстах анотацій до дисертацій phd технічної галузі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2025. Том 36 (75). № 1. Частина 1. С. 32 – 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.1/06>
7. Коць, Т. Інтернет, інтернет та інтернет-джерела. *Культура слова*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2023. Вип. 98. С. 204 – 205. URL: <https://ks.iul-nasu.org.ua/vypusky-zhurnalu/2023-2/zbirnyk-kultura-slova-98-2023.html>
8. Краєзнавство: наук. журн. Київ, 2024. Вип. 1. URL: <https://surl.li/lpcvia> (дата звернення: 18.03.2025).
9. Культура мови на щодень. URL: <http://kultura-movy.wikidot.com/> (дата звернення: 05.04.2025).
10. Пономарів, О. Культура слова. Мовностилістичні поради. URL: <http://ponomariv-kultura-slova.wikidot.com/> (дата звернення: 24.03.2025).
11. Семенов, О. М. Культура наукової української мови: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 216 с.
12. Словники України online. *Український лінгвістичний портал*. URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/> (дата звернення: 20.03.2025).

13. Словник української мови /АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 12.03.2025).
14. Словник української мови online. Т. 1–15. *Український мовно-інформаційний фонд НАН України* Київ, 2015–2025. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0> (дата звернення: 10.04.2025).
15. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. Київ: Наукова думка, 2019. 392 с. URL: <https://www.inmo.org.ua/pravopys-2019.html>
16. Чак, Є. Чи правильно ми говоримо. URL: <http://chak-chy-pravylnno-my-hovorymo.wikidot.com/> (дата звернення: 07.04.2025).
17. Черемська, О. С. Відхилення від чинних норм у наукових економічних текстах. *Культура слова*: зб. наук. праць. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2023. Вип. 98. С.149–160. DOI: <https://doi.org/10.37919/0201-419X-2023.98.12>
18. Чуєшкова, О. В. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти ОС «бакалавр», «молодший бакалавр» денної та заоч. форм здобуття освіти спец. 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), 032 Історія та археологія, 151 Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології, 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, 073 Менеджмент, 053 Психологія, 182 Технології легкої промисловості, 122 Комп'ютерні науки, 075 Маркетинг, 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, 072 Фінанси, банківська справа та страхування, 241 Готельно-ресторанна справа / Укр. інж.-пед. акад. Харків: УІПА, 2022. 159 с. URL: http://library.uipa.edu.ua/jirbis/index.php?option=com_irbis&Itemid=1593
19. Чуєшкова, О. В. Формування мовленнєвої культури як невід'ємної ознаки національної свідомості здобувачів освітньої програми «Красзнавчо-туристична робота» на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням). *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2023. № 80. С. 99 – 104. DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2023-80-99-104>
20. Чуєшкова, О. В. Формування мовнокомунікативної компетентності в здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії на заняттях з українського наукового мовлення. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2022. № 74. С. 99 – 108. DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2022-74-99-108>

Стаття надійшла до редакції 24.04.2025

Стаття рекомендована до друку 27.05.2025

O. V. CHUIESHKOVA, PhD (Filology Science), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Local History and Tourism, Social Sciences and Humanities
e-mail: chueshkova@ukr.net ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7995-6608>
V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Square Kharkiv, 61022, Ukraine

WORKING WITH SCIENTIFIC TEXTS AS A MEANS OF DEVELOPING LANGUAGE AND COMMUNICATION SKILLS IN STUDENTS OF THE EDUCATIONAL AND VOCATIONAL PROGRAM " LOCAL HISTORY AND TOURISM WORK" (BASED ON ARTICLES FROM THE JOURNAL "LOCAL HISTORY")

The article proves the importance of analyzing scientific professional texts in language disciplines for students of the "Local History and Tourism Work" educational and professional program. It is emphasized that such an activity allows to deepen students' understanding of scientific language and scientific style in general, to instill text editing skills, to form the ability to critically evaluate scientific products in terms of compliance with the norms of literary language. It is noted that modern scientific works often contain violations of language norms, and as a result, a separate area of research has been launched - "error studies" or "deviatology", which contains theoretical and applied aspects. The theoretical aspect is related to the interpretation of the concept of "error," while the applied aspect is to identify and correct errors, as well as to provide recommendations for preventing these phenomena. The article focuses on the second aspect. The study is based on the material of scientific publications of the "Regional Studies" journal, which students can use as a source of information when mastering many normative and elective disciplines. The author proposes a classification of the most common mistakes identified through a continuous sample, provides illustrative material, correct options, and justification for normative writing.

It is noted that the analyzed articles contain the most violations of euphony, in particular, the alternation of prepositions Y, B and initial Y-, B-, as well as punctuation. Grammatical and lexical errors are also quite common, while spelling errors are less common and relate mainly to the changes that have taken place in Ukrainian spelling. It is concluded that the majority of violations of language norms by students of the "Local History and Tourism Work" educational and professional program are able to identify and propose reasonable corrections, since the study of many topics of the "Ukrainian Language (for Professional Purposes)" and "Eloquence in the Professional Activity of a Historian-Guide" disciplines involves students' work with dictionaries, manuals on language culture, reference literature, and Ukrainian spelling.

KEY WORDS: *scientific text, language norm, euphony violation, spelling errors, lexical errors, grammatical errors, punctuation errors.*

References

1. Antonenko-Davydovych, B. How we speak. URL: <http://yak-my-hovorymo.wikidot.com/> (in Ukrainian).
2. Volkotrub, G. (2011). Practical stylistics of the Ukrainian language: a teaching aid. Ternopil, Textbooks and manuals. (in Ukrainian).
3. Ginzburg, M. D., Trebulova, I. O., Levina, S. D., Kornilovska, I. M. (2019). Ukrainian business and professional language: a practical manual for every day. Kyiv, "Inkos"; Center for Educational Literature. https://chtyvo.org.ua/authors/Hinzburh_Mykhailo/Ukrainska_dilova_i_fakhova_mova_praktychnyi_posibnyk_na_schoden/ (in Ukrainian).
4. Gorodenska, K. (2019). Ukrainian word in the dimensions of today. Kyiv, KMM. (in Ukrainian). <http://www.komm.ltd.ua/images/Gorodenska.pdf>
5. Gorokh. Online library. <https://goroh.pp.ua/> (in Ukrainian).
6. Dmytrenko, Ye. V. (2025). Cases of violation of language norms in the texts of annotations to Ph.D. dissertations in the technical field. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University, Series: Philology. Journalism*, 36(75)(1(1)). Pp. 32 – 37. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.1/06> (in Ukrainian).
7. Kots, T. (2023). Internet, Internet and Internet sources. *Culture of the word*, (98), 204 – 205. <https://ks.iul-nasu.org.ua/en/vypusky-zhurnalu/2023-2/zbirnyk-kultura-slova-98-2023.html> (in Ukrainian).
8. Local history: scientific journal. Kyiv, 2024. Issue 1. <https://surl.li/lpcvia> (in Ukrainian).
9. Culture of language for everyday life. <http://kultura-movy.wikidot.com/> (in Ukrainian).
10. Ponomariv, O. Culture of the word. Language and stylistic advice. <http://ponomariv-kultura->

- slova.wikidot.com/ (in Ukrainian).
11. Semenog, O. M. (2012). Culture of the scientific Ukrainian language: a textbook. Kyiv, Academic Center "Academy". (in Ukrainian).
 12. Dictionaries of Ukraine online. *Ukrainian linguistic portal*. <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/> (in Ukrainian).
 13. Dictionary of the Ukrainian language / Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, Institute of Linguistics named after O. O. Potebny; editors: I. K. Bilodid (head) and others. Kyiv, Nauk. dumka, 1970–1980. <http://sum.in.ua/> (in Ukrainian).
 14. Dictionary of the Ukrainian language online. Vol. 1–15. *Ukrainian Language and Information Fund of the NAS of Ukraine* Kyiv, 2015–2025. <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0> (in Ukrainian).
 15. Ukrainian Spelling (2019) / NAS of Ukraine, O. O. Potebnia Institute of Linguistics; Institute of Ukrainian Language. Kyiv, Naukova Dumka. <https://www.inmo.org.ua/pravopys-2019.html> (in Ukrainian).
 16. Chak, E. Are we speaking correctly? <http://chak-chy-pravylno-my-hovorymo.wikidot.com/> (in Ukrainian).
 17. Cheremskaya, O. S. (2023). Deviations from current norms in scientific economic texts. *Culture of the word*, (98), 149–160. <https://doi.org/10.37919/0201-419X-2023.98.12> (in Ukrainian).
 18. Chueshkova, O. V. (2022). Ukrainian language (for professional purposes): teaching and methodical manual for students of higher education OS "bachelor", "junior bachelor" full-time and part-time forms of obtaining education special. 015 Professional education (by specialization), 032 History and archeology, 151 Automation and computer-integrated technologies, 141 Electric power, electrical engineering and electromechanics, 073 Management, 053 Psychology, 182 Light industry technologies, 122 Computer science, 075 Marketing, 076 Entrepreneurship, trade and stock exchange activities, 072 Finance, banking and insurance, 241 Hotel and restaurant business, Ukr. Eng.-pedagogical acad., Kharkiv. http://library.uipa.edu.ua/jrbis/index.php?option=com_irbis&Itemid=1593 (in Ukrainian).
 19. Chuieshkova, O. V. (2023). Formation of speech culture as an integral sign of national consciousness of students of the "Local studies and tourism work" educational program in the Ukrainian language classes (for professional orientation). *Problems of engineering pedagogic education*, (80), 99 – 104. <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2023-80-99-104> (in Ukrainian).
 20. Chueshkova, O. V. (2022). Formation of language and communicative competence of PhD students in classes of Ukrainian Scientific Language. *Problems of engineering pedagogic education*, (74), 99 – 108. <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2022-74-99-108> (in Ukrainian).

The article was received by the editors 24.04.2025

The article is recommended for printing 27.05.2025